

2.2 Tanska

Laura Sorri

2.2.1 Yleistä

Tanskassa on 5,4 miljoona asukasta ja se on tiheimmin asutettu Pohjoismaa. Kaupungeissa asuu 65 % väestöstä. Yli 65-vuotiaita on 15,1 % tanskalaisista. Vuonna 2002 keskimääräinen elinajanodote oli miehillä 75,3 vuotta ja naisilla 80,0 vuotta. Tanskassa keskimääräinen elinajanodote ei ole noussut samalla tavalla kuin muissa OECD-maissa. Erityisesti naisten elinajanodotteen kasvu on ollut pysähtynyttä. Naapurivaltioita matalamman elinajanodotteen oletetaan johtuvan raskaasta ruuasta, vähäisestä liikunnasta ja tupakoinnista. (<http://denmark.dk/> <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/da.html>)

Vuonna 2004 bruttokansantuote oli 36 200 euroa asukasta kohden, mikä on EU-maiden toiseksi korkein. Tanskaa pidetään ns. hyvinvointivaltiona, jossa tuloeroja tasataan verotuksella ja suurin osa julkisista palveluista kustannetaan verovaroin. (<http://denmark.dk/>)

2.2.2 Asuminen

Tanskassa vuokralla asuminen on yleisempää kuin Suomessa. Tanskalaisista talouksista 59 % omisti asuntonsa, ja 11% omisti sen lisäksi myös kesäasunnon. (<http://denmark.dk/>) Tanskalaiset asuvat poikkeuksellisen väljästi, Euroopassa vain luxemburgilaiset asuvat väljemmin. Vanhojen asuntojen keskipinta-ala on 108,9 m² ja uusien asuntojen keskipinta-ala on 137,0 m². Asuntojen huoneet ovat pinta-alaltaan reiluja, koska vanhojen asuntojen keskimääräinen asuinhuoneiden lukumäärä on 3,7 ja uusien 3,5. Tanskassa kotitaloudet kuuluvat henkilöluvultaan Euroopan pienimpiin. Yleisimpiä ovat yhden tai kahden henkilön taloudet. Keskimääräinen talouden henkilöluku on 2,28. (<http://international.vrom.nl/Docs/international/housingStats2002.pdf>)

Ihmisillä on oikeus asua sairaudesta tai ikääntymisestä huolimatta omissa kodeissa niin pitkään kuin mahdollista. Tarvittaessa he saavat kotiapua paikallisilta viranomaisilta. Kun kotona asuminen ei ole enää mahdollista, heille tarjotaan joko suojattua asumista (usein palvelutalopäiväkeskuksen läheisyydessä sijaitseva esteetön erityisasunto) tai hoivakotipaikkaa. (<http://denmark.dk/>)

Sekä valtio että kunnat myöntävät avustuksia asuntojen muuttamiseen ikääntyneille soveltuviksi. Pienten toimenpiteiden maksajina ovat kunnat ja raskaiden asunnonmuutostöiden maksajana on valtio. Tavoitteena on rakennuskannan muuttaminen laajemmin ikääntyneille soveltuvaksi. Sen vuoksi hissittömään asuinkerrostaloon korjausavustusta haettaessa avustuksen myöntämiseksi edellytetään yleensä myös hissien rakentamista, vaikka avustusta olisi haettukin johonkin muuhun toimenpiteeseen. (BPS 1996)

2.2.3 Asuinrakennuskannan erityispiirteitä

Kuva 1 (vas.). 1950-luvulla rakennettu Boligforeningen Højstrupin vuokrakerrostalo Odensessa, jonka maantasokerroksessa on liikuntaesteisille suunniteltuja asuntoja.

Kuva 2 (oik.). Tyypillinen uusi pienkerrostalo Ballerupista, jossa maantasokerroksessa on esteetön asunto ja sen yläpuolella kaksikerroksinen perheasunto.

(Kuvat: Laura Sorri)

Asuntoarkkitehtuurille tyypillistä on pienimittakaavaisuus. Asuntokohteet ovat yleensä pienkerrostaloja, rivitaloja tai kytkettyjä pientaloja. Tyypillisiä ovat piilokolmikerroksiset kerrostalot, joiden maantasokerrokseen rakennetaan esteetön asunto ja sen yläpuolelle kaksikerroksinen asunto. Näihin taloihin ei tarvitse rakentaa hissiä, koska ylemmän asunnon sisäänkäynti on toisessa kerroksessa.

Kuva 3 (vas.). Kuvassa oikealla taloyhtiön vuokrattava kokoontumistila lammen rannalla uudehkolla Egebjergin asunto-alueella.

Kuva 4 (oik.). Toinen Kastaniegården-senioritalon vuokrattavista vierashuoneista. Kummassakin vierashuoneessa on oma kylpyhuone.

(Kuvat: Laura Sorri)

Tanskalaisille asuntoryhmille tyypillistä on yhteisöllisyys. Taloyhtiöillä, olivatpa ne senioreille suunnattuja tai tavallista asuntotuotantoa, on yleensä ainakin talopesula ja yhteinen kokoontumistila. Kokoontumistilat on tarkoitettu asukkaiden vuokrattaviksi juhlien järjestämiseen tms. Senioritaloissa on usein myös asukkaiden vuokrattavissa oleva vierashuone. Koska senioritalojen asunnoissa ei yleensä ole ylimääräistä makuuhuonetta, katsotaan vuokrattava vierashuone helpommaksi tavaksi majoittaa vierailevat sukulaiset.

Jo 1800-luvun puolivälissä vanhusten asuminen siirtyi yhteiskunnan huolehdittavaksi teollistumisen seurauksena. Kolme sukupolvea ei mahtunut asumaan kaupunkien ahtaisiin työläisasuntoihin. Vanhainkoteja rakennettiin kaupunkien ulkopuolelle luonnonkauniille alueille. Ajateltiin, että ikääntyneiden tuli saada lepoa, rauhaa ja mahdollisuus nauttia kauniista näkyistä ja puutarhoista. Nykyisen käsityksen mukaan nämä vanhainkodit ovat eristyksissä normaalista elämästä. (Jeppesen 1994)

Ensimmäiset ikääntyneille tarkoitetut vuokra-asunnot rakennettiin vuonna 1933 funktionalismin ajatusten mukaan. Ne olivat varsin suosittuja, vaikkei niitä oltukaan rakennettu erityisesti liikuntarajoitteisille saati pyörätuolinkäyttäjille. Tuolloin pyörätuolinkäyttäjien ajateltiin kuuluvan hoitokotiin. (BPS 1996) Vanhuksille suunnattujen vuokratilojen rakentaminen voimistui toisen maailmansodan jälkeen. Sosiaalisessa vuokra-asuntotuotannossa liikuntaesteiset on otettu paremmin huomioon 1950-luvulta lähtien. Vanhoissa vuokraoikeissa on tosin usein vain muutama maantasokerroksen asunto rakennettu liikuntaesteisille, eivätkä nämä asunnot vastaa enää nykyisiä suosituksia. (<http://www.hoejstrup.dk/>)

Senioreille suunnattuja asuntoja rakennetaan usein palvelutalojen yhteyteen. Tällöin kokonaisuuteen kuuluvat yleensä päiväkeskus, palvelutalo ryhmäkoteineen ja senioriasunnot. Esimerkiksi Middelfartissa kahden eri palvelutalon läheisyyteen on rakennettu muutamia senioreille tarkoitettuja pienkerrostaloja. Senioriasuntoja rakennetaan myös rivi- ja paritaloihin. Palvelutalojen yhteyteen saattaa syntyä myös täysin siitä riippumatonta senioriasumista kuten Grenåssa. Posthavenin palvelutalon, päiväkeskuksen ja niihin yhteydessä olevien senioriasuntojen läheisyyteen, on rakennettu täysin Posthavenista riippumattomia senioritaloja. Niiden asukkailla on toki mahdollisuus käyttää Posthavenin päiväkeskusta, kuten muillakin kuntalaisilla. Näiden senioritalojen syntyyn on vaikuttanut myös tonttien erittäin hyvä sijainti Posthavenin ja kävelykadun välissä. Tanskassa rakennetaan myös jonkin verran rajatulle ryhmälle suunnattuja senioritaloja. Juristien ja ekonomien eläkekassa on esimerkiksi rakennuttanut jäsenilleen korkealaatuisen seniorivuokratalon Kööpenhaminan sisällä sijaitsevaan Frederiksbergin kuntaan.

*Kuva 5 (vas.). Palvelutalon yhteyteen rakennettuja senioreille tarkoitettuja pienkerrostaloja, Fænøsund, Middelfart.
Kuva 6 (oik.). Tyypillinen senioriasunnon keittiö. Posthaven, Grenå.
(Kuvat: Laura Sorri)*

Nykyisten ikääntyneille suunnattujen asuntojen tulee täyttää pyörätuolinkäyttäjän vaatimukset. Pysäköinti tulee järjestää asunnon välittömään läheisyyteen. Lähietäisyydellä asunnosta tulee olla päivittäistavaraliike ja julkisen liikennevälineen pysäkki. (BPS 1996) Senioriasunnoille tyypillisiä yksityiskohtia ovat liikuntaesteiselle soveltuvan mitoituksen lisäksi mm. erittäin leveät vasikalliset ulko-ovet. Leveät ulko-ovet ovat ikääntyneiden oma toive. He halusivat, että tarpeen vaatiessa heidät pystytään kuljettamaan kunniallisesti ulos asunnosta joko paareilla tai arkussa. Keittiöille tyypillistä ovat kiskojen varassa korkeussäädettävät työtasot ja alakaappien puuttuminen työtason alta. Yleensä työtason alle kuuluu pyörillä oleva laatikosto. Työtason alareunaan on kiinnitetty valmiiksi verho kisko, ja useimmiten asukkailla onkin verho peittämässä työtason alla olevia liitäntöjä ja tavaroita. Asuntojen kylpyhuoneisiin on yleensä käynti sekä eteisestä että makuuhuoneesta.

2.2.4 Pihat

Kuva 7 (vas.). Keskuspihaa kiertävä pergola, Lillevang, Farum.

Kuva 8 (oik.). Päiväkeskuksen edustalla oleva petankkikenttä, Sophielund, Hørsholm. Takana vasemmalla seniorikerrostalo ja takana oikealla ryhmäkoti.

(Kuvat: Laura Sorri)

Yleensä palvelutalojen pihat ovat korkealaatuisia ja vehreitä. Piholle on rakennettu suojaisia istuskelupaikkoja. Suotuisa ilmasto mahdollistaa runsaiden puutarhojen rakentamisen. Joihinkin palvelutaloihin on rakennettu ns. aistien puutarhoja. Niiden ajatuksena on tarjota elämyksiä kaikille aisteille ja niitä rakennetaan usein kohteisiin, joissa osa asukkaista on vähintään keskivaikeasti dementoituneita. Puutarhoissa on yleensä nähtävän lisäksi soliseva vesielementti ja sekä syötäviä että voimakkaasti tuoksuvia kasveja. Useasti palvelutaloissa taloryhmän keskellä on suuri piha, jota kiertää yhdistetty kulku- ja ulkoilureitti. Näiden keskuspihojen ongelma on huono orientoitavuus. Pahimmillaan ympyrämäisen reitin varrella ei pysty paikantamaan itseään muutoin kuin talojen numeroiden avulla. Tyypillistä tanskalaisille palvelutalojen piholle on myös petankkikenttä, joka löytyy lähes jokaisesta kohteesta.

2.2.5 Päiväkeskukset

Palvelutalojen yhteydessä on usein kaikille alueen asukkaille avoin päiväkeskus. Päiväkeskusten ohjelmatarjonta perustuu pitkälle vapaaehtoistyöhön ja käyttäjien toiveisiin. Ohjelmatarjontaa muokataan kysynnän mukaan. Uusia aktiviteetteja aloitetaan, mikäli sellaisia toivotaan, ja vanhat lopetetaan, kun niille ei enää ole kysyntää. Ohjelmatarjonta on hyvin vaihtelevaa. Tarjolla on mm. laulua, korttipelejä, erilaisia käsitöitä, ATK-kursseja, liikuntaa, keilausta jne. Useilla päiväkeskuksilla tai palvelutaloilla on omat linja-autonsa tai minibussinsa, joilla niiden asiakkaat tekevät retkiä. Päiväkeskusten ohjelmatarjonnan käytännön toteutus perustuu pitkälti vapaaehtoistyöhön. Aktiviteetit organisoidaan yhdessä päiväkeskuksen työntekijöiden kanssa, mutta sen jälkeen päiväkeskuksen työntekijät toimivat lähinnä yhteyshenkilöinä. Huomiotani kiinnittää myös hoitohenkilökunnan epämuodollinen ja osallistuva asenne sekä rento tunnelma. Henkilökunta johtajia myöten pukeutuu hyvin tavanomaisesti ja lähes jokaisessa palvelukeskuksessa on ainakin perjantaisin baari avoinna.

Lähteet

BPS (1996) Renovering af etageejendomme til ældre og handikappede. BPS-publikation 119, Bigom, Kvistgård.

Jeppesen Birgit (1994) "Ændrede krav til ældreboligen". Arkitekten 1994, nro 12.

<http://denmark.dk/>

<http://www.hoejstrup.dk/>

<http://international.vrom.nl/Docs/internationaal/housingStats2002.pdf>

<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/da.html>